

УДК 796.6:351.746.1

Ігор Гасюк, доктор наук з державного управління, професор кафедри менеджменту освіти, завідувач кафедри фізичної культури та валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ОЦІНКА ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ШКІЛ

У статті досліджено науково-теоретичні аспекти оцінки якості діяльності фізкультурно-спортивних шкіл. Досліджено зміст нормативно-правової бази щодо моніторингу та оцінки якості діяльності фізкультурно-спортивних шкіл. Визначено зміст дефініції “оцінка якості діяльності фізкультурно-спортивної школи”. Окреслені внутрішньо шкільні функції та процеси за якими здійснюється моніторинг, критерії за якими здійснюється оцінка якості їх реалізації. Досліджено зміст математичного апарату за допомогою якого здійснюється моніторинг та оцінка якості функціонування фізкультурно-спортивної школи.

Ключові слова: фізична культура, спорт, якість, оцінка, школа.

Табл. 6. Літ. 12.

Игорь Гасюк, доктор наук по государственному управлению, профессор кафедры менеджмента образования, заведующий кафедрой физической культуры и валеологии Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФИЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНЫХ ШКОЛ

В статье исследованы научно-теоретические аспекты оценки качества деятельности физкультурно-спортивных школ. Исследовано содержание нормативно-правовой базы мониторинга и оценки качества деятельности физкультурно-спортивных школ. Определено содержание дефиниции “оценка качества деятельности физкультурно-спортивной школы”. Очерчены внутренние школьные функции и процессы, по которым осуществляется мониторинг, критерии, по которым осуществляется оценка качества их реализации. Исследовано содержание математического аппарата с помощью которого осуществляется мониторинг и оценка качества функционирования физкультурно-спортивной школы.

Ключевые слова: физическая культура, спорт, качество, оценка, школа.

**Ihor Hasyuk, Ph.D. (State Management) Prof. of Educational Management Department
Head of the Physical Education and Valueology Department
Khmelnitsky Humanitarian and Pedagogical Academy**

QUALITY ASSESSMENT ACTIVITY OF SPORT SCHOOLS

The article deals with theoretical aspects of quality assessment activities of sports schools. Investigated the content of the regulatory framework monitoring and quality assessment activities of sports schools. Defines the content of the definition of “quality assessment activities of the sports school”. Defined internally school functions and processes which are monitored, the criteria by which the assessment of the quality of their implementation. Investigated the content of the mathematical apparatus that provides for the monitoring and evaluation of the quality of functioning sports school.

Keywords: physical culture, sports, quality, grade, school.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Якість є визначальною категорією, яка обумовлює визначеність та предметну сутність будь якого управлінського явища, речей оточуючої дійсності, є визначальною характеристикою будь якої послуги, чи продукту, як кінцевого результату діяльності людини. Високий рівень якості послуг, управлінських процесів за функціональними напрямками діяльності фізкультурно-спортивної школи є тією вихідною передумовою, яка забезпечує ефективність діяльності установи, забезпечує її оптимальне і збалансоване функціонування і дозволяє задовольнити усі вимоги споживачів фізкультурно-спортивних

послуг. Проблема моніторингу і оцінки якості функціонування школи є надзвичайно актуальною адже її розв'язання дозволить вирішити ряд актуальних питань щодо підвищення ефективності діяльності навчального закладу спортивного профілю, управлінських процесів, поліпшити якість продуктування послуг, взаємодії з громадськістю, підвищення спортивних результатів учнів, їх рівня здоров'я, профілактики злочинності серед молоді, проведення дозвілля та відпочинку тощо. Зважаючи на вище наведене моніторинг і оцінка якості діяльності фізкультурно-спортивної школи є одними з провідних функцій керівництва школи і вимагають ґрунтового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розгляд та вирішення

проблеми. Успішність розвитку фізичної культури та спорту значною мірою обумовлена надійністю, результативністю, ефективністю та якістю діяльності суб'єктів операційного ядра галузі – фізкультурно-спортивних шкіл. Саме їх діяльність відіграє пріоритетну роль у визначенні майбутнього та якості функціонування сфери фізичної культури та спорту, як соціально-економічної системи, яка покликана в межах своїх соціальних функцій забезпечити належну духовну, інтелектуальну, фізичну якість життя громадян країни. Динамічність ринкових процесів, соціально-економічні кризи, несприятливі фактори оточуючого середовища, загострення протікання певних суспільно-політичних процесів обумовлюють необхідність перегляду існуючих вимог до якості та ефективності, надійності та результативності функціонування фізкультурно-спортивних установ і організацій.

Проблема якості функціонування фізкультурно-спортивних шкіл залишається однією з найактуальніших на даний час, і окремим аспектам якої присвячено низку наукових праць вітчизняних і закордонних учених. Так, у працях [9, 12] проведено ретроспективний аналіз виникнення та становлення наукових категорій “ефективність”, “результативність”, “якість”, “надійність” управління та управлінських процесів; проблема критеріальності та оцінки якості управління окремими соціально-економічними системами розглянута в працях [1, 2, 7, 8]; організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування та оцінки діяльності органів виконавчої влади в сфері фізичної культури [3, 4]; окремим аспектам методів оцінювання та доборукритеріїв соціально-економічної ефективності управління в сфері фізичної культури та спорту присвячено низку праць [3, 5] тощо.

Водночас, незважаючи на наведений вище, далеко не вичерпний перелік наукових праць з даної проблематики, слід відзначити, що проблема добору критеріїв та оцінки якості діяльності фізкультурно-спортивних шкіл та забезпечення належного рівня їх функціонування, залишається майже не розробленою, і вимагає науково-теоретичної розробки та емпіричного обґрунтування.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на сформульований предмет дослідження, необхідно визначити системні складові критеріїв моніторингу за функціональними напрямками діяльності фізкультурно-спортивної школи, керівництва, механізм оцінки результатів та якості їх функціонування.

Формулювання цілей статті. Метою нашої роботи є визначення змісту поняття “оцінка якості діяльності фізкультурно-спортивних шкіл”, визначити критерії моніторингу за діяльністю фізкультурно-спортивних шкіл, дослідити механізм оцінки якості процесів та результатів діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням одержаних результатів. Розглядаючи проблему моніторингу та оцінку якості діяльності фізкультурно-спортивних шкіл необхідно визначити мету та напрями їх здійснення. Мета проведення моніторингу та оцінки залежить від суб'єкта та об'єкта управління, але в загальному до цілей моніторингу та оцінки доречно віднести: оцінку стану системи управління; оцінку витрат фінансових ресурсів та інших матеріальних цінностей; оцінку компетентності керівництва відповідального за діяльність відповідних об'єктів закладу; контроль виконання планів та програм відповідно до об'єктів моніторингу; попередження та усунення негативних наслідків у діяльності об'єктів моніторингу та оцінки [6].

В даному контексті основними напрямками проведення моніторингу та оцінки якості функціонування школи виступають: за основними процесами управління – навчально-виховна робота; освітній процес; допоміжні процеси – нормативно-правове забезпечення; кадрове забезпечення; матеріально-технічне забезпечення; фінансове забезпечення; медичне забезпечення.

Важливою складовою системи моніторингу та оцінки якості процесів, які в сукупності характеризують якість діяльності школи, є критерії та їх показники. Власне за кількісними показниками відповідних критеріїв або індикаторів визначається якість процесів шляхом їх оцінювання. Розглянемо їх зміст по кожному з процесів.

Показники основного процесу – навчально-тренувального наведені в таблиці 1. Аналіз та оцінка цих показників дозволить провести оптимізацію та підвищити якість навчально-тренувального процесу.

Другим основним процесом виступає освітній процес. Зміст та розрахунки показників представлені в таблиці 2. Моніторинг та оцінка якості цього процесу засвідчують результативність та успішність навчання, кількість учнів випускників школи, які обрали своєю професійною діяльністю галузь фізичної культури та спорту тощо.

Метою правового забезпечення є дотримання школою встановлених вимог законодавства, а його якість визначається за наступними показниками: середнє відхилення правової

ОЦІНКА ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ШКІЛ

Таблиця 1.

Показники моніторингу і оцінки якості навчально-тренувального процесу

Найменування показника	Розрахункова формула
Загальна кількість учнів	“кількість учнів на початок року” + “кількість учнів на кінець року” / 2
Питома вага вступників до загальної кількості учнів	“кількість вступників” / “загальна кількість учнів
Збереженість контингенту	“кількість учнів на початок року” – “кількість відрахованих” / “кількість на початок року”
Кількість спортсменів розрядників	“кількість спортсменів розрядників” / “загальна кількість спортсменів”
Питома вага учнів, які покращили свої досягнення	“кількість учнів, які підвищили розряди” / “загальна кількість учнів”
Питома вага випускників, які вступили до фізкультурного вузу	“кількість випускників, які вступили до ВНЗФК” / “загальна кількість випускників”

Таблиця 2.

Показники моніторингу і оцінки якості освітнього процесу

Найменування показника	Розрахункова формула
Питома вага учнів які вчаться на відмінно	“кількість учнів які вчаться на 4 та 5” / “загальна кількість учнів”
Питома вага учнів які вступили до збірних команд	“кількість учнів які вступили до збірних команд” / “загальна кількість учнів”
Питома вага учнів які стали спортсменами-професіоналами	“кількість учнів які вступили до збірних команд” / “кількість учнів які стали професіоналами”

фіксації змін в документах, які регламентують діяльність школи, від фіксації змін в законодавстві; загальна кількість правопорушень за результатами перевірки школи; загальна кількість правопорушень за результатами перевірки фінансово-господарської діяльності установи; загальна кількість надання консультативних послуг правового характеру; загальна кількість представлення та захист інтересів школи в суді.

Фінансове забезпечення діяльності школи здійснюється з метою формування достатнього обсягу фінансових ресурсів, необхідних для діяльності школи, досягнення цільового та ефективного використання коштів, забезпечення самокупності комерційної діяльності школи. В таблиці 3 наведені основні фінансові показники та оцінки якості фінансового забезпечення.

Метою процесу матеріально-технічного забезпечення є побудова ефективної системи забезпечення закладу товарно-матеріальними цінностями в відповідності з встановленими нормативними вимогами. У таблиці 4 наведені показники моніторингу та оцінки якості матеріально-технічного забезпечення школи.

Медичне забезпечення виступає найважливішою складовою діяльності керівництва щодо забезпечення навчально-тренувального процесу, адже зміцнення і збереження здоров'я учнів є визначальним завданням системи фізичної

культури і спорту. Медичне забезпечення це безпека проведення занять, дотримання гігієнічних вимог, профілактика травматизму, запобігання вживання допінгових речовин, моніторинг фізичного стану учнів, оптимізація навчально-тренувального процесу з точки зору індивідуального підходу до планування фізичних навантажень тощо. Основні показники якості медичного забезпечення навчально-тренувального процесу наведені у таблиці 5 [6].

Наступним кроком після моніторингу процесів та збору відповідних даних є оцінка їх якості, яка здійснюється за відповідними алгоритмами математичних методів, які найбільшою мірою відповідають меті та завданням оцінки.

Найбільш розповсюдженими методами аналізу отриманих в результаті моніторингу даних є: побудова та аналіз частотних таблиць; розрахунки статистичних характеристик розподілу ознак; метод багатофакторного аналізу; метод регресійного аналізу; метод кластерного аналізу; метод статистичних рівнянь залежностей, кваліметричний метод. Розглянемо більш детально кваліметричний метод оцінки якості процесів.

Загальний алгоритм оцінювання якості основних та допоміжних процесів складається з семи етапів [5, 10, 11]:

- 1-етап – вибір номенклатури показників якості;

Показники моніторингу і оцінки якості фінансового забезпечення

Найменування показника	Розрахункова формула
Кошторис доходів і витрат складений і представлений в установлені терміни	“якісний показник” (так або ні)
Показник ефективності процедури планування за кодами бюджетної класифікації	(“показник вихідного кошторису”-“показник уточненого кошторису”) / “показник вихідного кошторису” * 100
Відсоток поточного виконання бюджету	“показник касових витрат на звітний період” / “загальна сума асигнувань виділених на звітний період” * 100
Показник вірності оформлення платіжних та первинних документів	“кількість проведених казначейством платіжних доручень” / “загальна кількість платіжних доручень представлених до оплати” * 100
Відсоток виконання плану в частині доходів від позабюджетної діяльності за видами доходів	(“план-факт”) / “план” * 100
Частка простроченої дебіторської заборгованості за позабюджетною діяльністю	“прострочена дебіторська заборгованість на звітний період” / “загальна дебіторська заборгованість”
Відсутність порушень в частині формування та надання фінансово-статистичної звітності	“якісний показник (так або ні)”
Відсутність порушень під час ведення бухгалтерського обліку та оподаткування	“якісний показник (так або ні)”
Наявність наказів та факти проведення інвентаризації майна та активів, ревізій кас	“якісний показник (так або ні)”

- 2-етап – визначення коефіцієнтів значущості (ваги) обраних показників якості;

- 3-етап – оцінка вибраних показників;

- 4-етап – вибір “взірця” (базового еталону) для порівняння та визначення значень показників якості;

- 5-етап – співставлення показників якості оцінюваних об’єктів з їх еталонними (базовими) значеннями;

- 6-етап – формування оцінки як результату процедури оцінювання;

- 7-етап – оформлення висновків щодо проведеної оцінки якості відповідних процесів.

Таким чином, суть методів розрахунку кількісних показників якості процесів зводиться до послідовного порівняння показників процесів, що аналізується з нормативними (еталонними) показниками.

Сучасна концепція оцінювання якості передбачає використання нормативів та стандартів, а також зорієнтована на визначення міри задоволення споживачів певними процесами, видами послуг, тощо.

Алгоритм оцінювання якості процесів фізкультурно-спортивної школи полягає в наступному:

1-етап – вибір номенклатури показників необхідних для оцінки якості процесів здійснюється виходячи зі змісту характеристик, які встановлені нормативно-правовими документами та стандартами і які є вимогами до їх якості;

2-етап – оцінка вагових коефіцієнтів обраних показників якості, яка може здійснюватися у декілька способів.

Перший спосіб полягає в визначенні рівня значущості кожної характеристики процесу шляхом виставлення бальних оцінок у відповідності до обраної шкали вимірювання. Згідно отриманих балів розраховують коефіцієнти вагомості за формулою:

$$1) \delta_i = \frac{a_i}{\sum_{i=1}^n a_i} \text{ де, } \delta_i - \text{коефіцієнт вагомості } a_i -$$

показника; a_i – бальна оцінка і-показника, n – кількість показників, які мають бути враховані. Згідно стандарту ISO 9001-2008 сума числових значень усіх показників повинна дорівнювати одиниці, де:

$$2) \sum_{i=1}^n \delta_i = 1, \text{ Другий спосіб полягає в виборі}$$

вагових коефіцієнтів шляхом ранжування обраних показників за їх значущістю. На перших місцях розташовуються найбільш значимі показники. Показник значущості кожної з характеристик відповідає тому місцю, яке вона обіймає внаслідок проведеного ранжування, і розраховується за формулою:

$$1) \delta_i = \frac{i}{2^{i-1}}; \text{ де, } \delta_i - \text{коефіцієнт вагомості } i -$$

ОЦІНКА ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ШКІЛ

Таблиця 4.

Показники моніторингу і оцінки якості матеріально-технічного забезпечення

Найменування показника	Розрахункова формула
Питома вага вірно оформлених та своєчасно поданих заявок структурними підрозділами на закупівлю майна	“число якісно оформлених та вчасно поданих заявок” / “загальна кількість поданих заявок” * 100
Виконання план-графіку поставок матеріальних цінностей	“якісний показник (так або ні)”
Виконання поставок матеріальних цінностей за фактичним виконанням договорів	“якісний показник (так або ні)”
Ступінь забезпеченості школи товарно-матеріальними цінностями в відповідності встановлених нормативів	“якісний показник (так або ні)”
Проведення ремонтних робіт згідно графіку виконання робіт	“якісний показник (так або ні)”
Відповідність якості та обсягів робіт відповідно до акту дефектів	“якісний показник (так або ні)”
Вчасність підготовки будівель, фізкультурно-спортивних споруд до сезонної експлуатації	“якісний показник (так або ні)”

Таблиця 5.

Показники моніторингу і оцінки якості медичного забезпечення

Найменування показника	Розрахункова формула
Наявність штатного медичного кабінету з обладнанням	“якісний показник (так або ні)”
Наявність медичного працівника школи без медичного кабінету	“якісний показник (так або ні)”
Питома вага травматизму на заняттях	(“кількість травм отриманих учнями на заняттях” / “загальна кількість занять”) * 100
Показник проведених медичним працівником спостережень за проведенням навчально-тренувальних занять зі фіксуванням реакції організму учнів на тренувальні навантаження	“якісний показник (так або ні)”
Питома вага показників стану та рівня здоров'я учнів	(“кількість учнів які покращили (або погіршили) показники здоров'я” / “загальна кількість учнів”) * 100
Показник медичного обстеження учнів (мінімум 3 рази на рік)	“якісний показник (так або ні)”

показника; і – номер варіанту в ранжируванні послідовності.

3-етап – оцінка вибраних показників. Вибрані показники оцінюються в балах за шкалою, яка має відповідати вимогам інформативності, надійності, наприклад, 5 балів – відмінна якість, 4 – загалом влаштовує, 3 – не знаю, 2 – не влаштовує, 1 – абсолютно не влаштовує.

4-етап – вибір взірця (еталону) для порівняння. В якості бази порівняння (еталону) зазвичай обирають набір показників, а саме: характеристики процесу за умовним зразком, ідеалізований зі штучно змодельованими характеристиками. Останній варіант бази порівняння є найбільш доцільним.

5-етап – процедура порівняння показників якості процесу, що оцінюється з їх еталонними

(базовими) значеннями. На даному етапі здійснюється послідовне порівняння кожного з показників процесу з аналогічним еталонним показником (базою порівняння). Підсумкові характеристики, так звані індекси якості, розраховуються за формулою:

$$1) Q_i = \frac{P_i}{P_{Ei}}; \text{ де } Q_i - \text{індекс } i\text{-показника якості}$$

процесу, що оцінюється; P_i – величина і-показника процесу, який оцінюється (в балах); P_{Ei} – величина і-показника базового для порівняння (еталон).

6-етап – формування оцінки як результату оцінювання. За результатами порівняння значень показників процесу з еталонними їх зразками формують результат оцінювання – оцінку рівня якості процесу в цілому, або за деякими її

Таблиця 6.

Рівні прийнятності оцінки якості процесів фізкультурно-спортивної школи

Розрахункове значення комплексного показника якості	Рівень якості процесу	Рівень прийнятності якості процесу
0,8-1,0	Висока якість	Високий
0,6-0,8	Середня якість	Середній
0,5-0,6	Задовільна якість	Задовільний
0,4-0,5	Низька якість	Неприйнятний
0,0-0,4	Дуже низька якість	Абсолютно неприйнятний

аспектами. У кількісній формі оцінка виражається одним числом, яке розглядається як значення комплексного показника (індексу, коефіцієнту) якості, що відображає певну сукупність її властивостей. Комплексний показник якості визначають шляхом розрахунку середньої

зваженої, у разі, якщо $\sum_{i=1}^n \delta_i \neq 1$, то для розрахунку використовують наступну формулу:

$$1) Q_i = \frac{\sum_{i=1}^n \delta_i \times Q_i}{\sum_{i=1}^n \delta_i}, \text{ у разі, якщо } \sum_{i=1}^n \delta_i = 1$$

застосовують формулу: 2) $Q_i = \sum_{i=1}^n \delta_i \times Q_i$.

7-етап – оформлення висновків щодо проведеної оцінки. На даному етапі здійснюється інтерпретація отриманої оцінки якості процесу за шкалою прийнятності (див. табл. 6) [5].

Висновки. Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження під поняттям “оцінка якості діяльності фізкультурно-спортивної школи” доцільно розуміти науково обґрунтований моніторинг якості основних та допоміжних процесів діяльності фізкультурно-спортивної школи в ході якого здійснюється збір та первинна обробка кількісних та якісних показників з подальшою їх оцінкою шляхом застосування відповідних математичних методів і на підставі якої здійснюються висновки щодо якості її діяльності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на дослідження змісту критеріїв, їх показників за якими доцільно здійснювати оцінку якості функціонування фізкультурно-спортивних споруд.

1. Аронов Г.З. *Функции управления качеством на предприятии сферы физической культуры* / Г.З. Аронов // *Ученые записки ун-та им. П. Ф. Лесгафта*. – 2006. – № 22. – С. 3 – 11.

2. Волкова Н.В. *Визначення ефективності*

державного управління освітою [Електронний ресурс] / Н.В. Волкова // *Державне управління: теорія та практика*. – 2009/1. – № 9. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2009-1/>.

3. Гасюк І.Л. *Державне управління якістю діяльності та розвитком фізичної культури і спорту: процесуальне моделювання* / І.Л. Гасюк // *Університетські наукові записки: часопис Хмельницького ун-ту упр. та права*. – Х.: Вид-во ХУУП, 2011. – №1(37). – С. 363–371.

4. Гасюк І.Л. *Фізична культура в освітній сфері: перспективні шляхи державного стимулювання розвитку* / І.Л. Гасюк // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2011. – № 12. – С. 95 – 99.

5. Гасюк І.Л. *Фізична культура та спорт: правові, економічні, управлінські засади діяльності в галузі: [навч. посіб.]* / І.Л. Гасюк. – Х.: Вид-во ХГПА, 2011. – 457 с.

6. *Моніторинг діяльності учреждений в спортивной отрасли: [метод. пособ.]* / Авт. кол. под общ. ред. Зубарева С.Н. – М.: ДФКиС., 2008. – 84 с.

7. Набок М. *До питання критеріїв ефективності управління освітою на місцевому рівні та її вимірювання* / М. Набок // *Культура народів Причорномор'я*. – 2007. – №115. – Т. 1. – С. 85 – 88.

8. Питерс Т., Уотермен Р. *В поисках эффективного управления (опыт лучших компаний): [моногр.]* / Т. Питерс, Р. Уотермен: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 423 с.

9. *Проблема эффективности в современной науке: методологические аспекты [учеб.пособ.]* / под. Ред. А.Д. Урсула. – Кишинев, 1985. – 256 с.

10. *Система управления качеством вимоги (ISO 9001: 2000, IDT): ДСТУ ISO 9001-2001*. – [Чинний від 27.06.2001 № 317]. – К.: ДНДІ “Система” ТК 93, 2001. – 25 с.

11. *Система управления качеством. Основные положения та словник (ISO 9000: 2000, IDT): ДСТУ ISO 9001-2001*. – [Чинний від 27.06.2001 № 317]. – К.: ДНДІ “Система” ТК 93, 2001. – 33 с.

12. Солодкая М.С. *Надежность, эффективность, качество систем управления* / М.С. Солодкая [Електронний ресурс]. – 1999 теоретический журнал *Credo new* 1999 г. – Режим доступа: <http://credonew.ru/content/view/149/24/19>

Стаття надійшла до редакції 05.01.2015